

OBIASNIEŃIE WZGLĘDEM SĄDOW ASSESSORSKICH, Y NICH KANCLERSKIEY WŁADZY, Z RESPONSEM

Na Skrypt pod Tytułem : *Przyeczyny na Fundamencie Praw Oyczyńskich, dla których nie może się mieścić w Sądach J. K. MCI Assessor-skich Pluralitas Votorum, ani od nich Appellacya;* dowodząc: iż pomieniony Skrypt, iest przeciwny y Prawom Oyczyzny y Przystoności, ale na samym uporze, wyniosłości, y szkodliwych w wolnym Królestwie myślach, fundujący się.

PUNKT PIERWSZY.

Ała moc y Argument Skryptu, w Punkcie zniesienia *Pluralitatis Votorum* w Sądach Assessor-skich, funduje się, na explikacyi czterech Praw, to iest: Statutu Zygmunta Pierwzego Anni 1507. Ordynacyi Jana III. 1680. Paktow dzisiejszego Nayiaśn. Krola w Konstytucyi Anni 1736. inserowanych; y Paktow Henrykowskich przez Stefana Batorego w Roku 1576. aprobowanych. Te zaś wszystkie pretendowane z pomienionych Praw dowody, iak są nierzetelne, y tylko gwałtem w wyciśnionym przeciwko innym Prawom sensie, przywiedzione, tak się oczywiście dowodzi.

Statut 1507. cytowany, te ma słowa : *Tit. Ut in Curia &c.*

"Pro celeriori administratione Justitiae, & expeditione eam quærantium, statuimus, quod duo sint Jurisperiti, unus Spiritualis, alter Sæcularis, secuti semper Curiam Nostram, per Nos eligendi, qui jurati, audiant quærentes, referantque fideliter Officiis Cancellariæ Regni Nostrri; qui deinde de Nostro & Successorum Nostrorum manda-

A

to,

BIBLIOTEKA

"to, expeditionem facient, secundum quod Jus, & Justitia suadet, ac ipsorum querentium necessitas exposcit. Sedeant autem audientes querelas, peracta Missa Nostra, ad horam prandii, & post prandium usque ad tempus cœnæ, ut liberiū Consiliis, & aliis actionibus nostris intendere valeamus. Causa tamen Judicarie, Judici juxta Statutum committantur. folio 363. Vol. I.

Naprzod tedy, że mocą Statutu tego, doniesione przez Referendarzow skargi Urzędnikom Kancellaryi nie przez nich decydowane, ale Deczyze Królewskie z wyraźnego rozkazu przez tychże expedyowane bywały, widzieć można z kontekstu, y dalszemi Statutami dowiedzie się.

Powtore, że to nie o Sądach, ani Sprawach ten Statut mówi, ale o prostych skargach; Ten sam Zygmunt I. w Statucie Roku 1538. oświadcza, Tit. de Referendariis:

"Referendarii nostri, querelis tantummodo, non Judiciis secundum Statuta Regni, intendere debebunt; neque se deinceps Judiciis Secularibus immiscere poterunt, præterquam in Præsentia Nostra, quando ipsi causis cognoscendis interfuerimus personaliter; Nobis cum enim assidere, & Consilia dare poterint; Quos etiam juxta Statutorum tenorem, semper sumus designaturi, vacatione occurrente. Judices autem & Subjudices Terrarum, Causas audient & judicabunt, in Curia Nostra, juxta Statutum Casimiri Regis. Vol. I. fol. 529.

Owoż ten Statut naprzod probuie, że Referendarze, na fundamencie pierwszego Statutu, chcieli sobie przywłaszczyć moc Sądów, tak jak teraz Kanclerze się innych prerogatyw przywłaszczyć usiłują, y dla tego Statut ten mówi, neque se deinceps Judiciis Secularibus immiscere poterint.

Probuie powtore, że Kanclerze do Sądów żadnych nie należeli, y że Referendarze dawniej do tychże należały, którzy præsente in Judiciis Rege, mieli Votum Consultivum, którego nie mieli na ten czas Kanclerze, y dopiero Acta Metrices Regni, oddane im są w dyspozycyę y pilnowanie, 1538. fol. 529. Vol. I. Tit. de Libris seu Regestris Cancellariae. A zatem w Statucie 1507, ieżeli pod imieniem Officialium Cancellariae, oni rozumieć się mają, czy nie jest rzecz arcy niepewna? że zaś nie byli Sędziami, oczywista, bo na ow czas Sądy Zadworne Alfesorskie sądzili Sędziowie Ziemscy.

Ci zaś, że nie sami decydowali, ani in ultima instantia, niechay mię Prawo świadczy. A potym spytam się Autora Skryptu, iakim czolem naprzod na cytowanym Statucie 1507, Jurysdykcją Kanclerzow, z naywyszą w Sądach Władzę funduisse? którym aż we dwadzieścia lat y ieden, oddana piecza Metryki Koronnej, w czterdzieści zaś kilka, quod ad querelas, porownana z Referendarzami powinność; iako świadczy Herburgh in Annus 1550. fol. 396.

"Quia in Judiciis Theutoescalibus, multas Causas Nobilitas habere solet, cum ergo tales Causæ obvenient, tum eas cum Consiliariis, qui circa Nos tunc præsentes fuerint, judicabimus atque absolvemus, Cancellarie verò Officiales, cum Referendariis audent eisdem, & partibus præsentibus Nobis referent. Coż tu nad Referendarzow Kanclerze mają?

Statut zaś Kazimierza Wielkiego, do którego się Statuta 1507. y 1583. referują, a ktoren iest naypierwszym, to ma w sobie, Anno 1376. fol. 6. de Judicibus cuiuslibet Terræ ad Curiam Regis venturis. "Quia ex multiplicitate Judicum, prout experientia Nos edocuit, in Causis super eodem facto, variae, & diversimodæ plerumque Sententiæ proficerantur, ideo volentes certum numerum statuere Judicum, & occurtere varietati prædictæ, statuimus: quod unus in Cracoviensi, & alter in Sandomiriensi Terris, Judices nostri habeantur. Itaque dum Nos contigerit alicujus Terrarum earundem limites subintrare, volumus, quod Judex, & Subjudex Terræ, infra cujus limites morabitur, in Curia Nostra, de Causis judicare, & cognoscere teneantur, Declarantes potestatem eorumdem Judicum, quod deinceps in quibuslibet Causis magnis, etiam hereditariis, terminos ultra tres Septimanias, non possint nec valeant assignare, sed cum questio fuerit hereditaria, Judex, vel Subjudex, eandem questionem teneatur nobis referre. Cujus questionem nem

"nem in Nostra Baronumque Nostrorum præsentia, volumus & decernimus pertractati.
"Et si aliquo impedimento fuerimus præpediti, tunc sex vel ad minus quatuor Baronibus, per Nos Judici vel Subjudici adjungendis, Ipse Judex cum Subjudice, una cum dictis Baronibus, ad eandem quæstionem, seu Causam hereditariam, definiendi & cognoscendi, habeant plenam facultatem.

Owoz iest zrodlo Sadow Assessorzych, z ktorego Sprawy o dziedzictwa na Trybunał, o Krolewczynny na Kanclerzow przeniesione, z tą różnicą, iż Trybunał przez Konstytucyę, Sady Kanclerzkie zaś, bez powszecznego Prawa, samą wolą Krolewską ustanowione.

Owoz Krol, Pan y Dziedzic, Szlacheckie Sprawy nie chciał mieć przez dwoch decydowane, ale gdyby sam na Sądach Relacyjnych decydować ich nie mógł, Figurę Trybunalskiego kompletu onym ustanowił, a do innych Spraw dwoch Sędziow, y to z Relacyją do siebie y Appellacyą (iak dalej dowiodę,) kreował. A lubo w tym Statucie mówi: "definiendi & cognoscendi habeant plenam potestatem, przecieß sprawiedliwy Pan, nie rozumiał w tych slowach zawrzeć Sąd Ultimæ Instantiæ, gdy w Statucie w Rok potym ferowanym, tak mowi Anno 1347. Tit. Quando Judex non potest redargui, fol. 42. "Insuper statuimus: Quod in Nostra Præsentia, vel coram Nostro Capitaneo, vel quando Generales Termini tenentur, Palatinis vel Baronibus præsentibus, Judex judicans non potest de malo Judicio redargui, cum non ipse solus, sed ceteri & plures judicant supradicta.

Na tezże samey karcie immediatè wyżezy, iest Statut o Appellacyi, y o karze niesprawiedliwego Sędziiego, pod Tit: De Sententia iniuste per Judicem lata, & impugnata. Janizy cytuje, żebym dowiodł, iż Sady naypierwsze Assessorzkie (quod in Nostra præsentia) nigdy nie były jednego zdaniem decydowane, cum non ipse solus, sed ceteri, & plures judicant supradicta. Ani tu mówić można, iż slowa: Judex judicans non possit de malo Judicio redargui, znaczą zabronioną od niego Appellacyą, ale tylko, że Sędzią za zły Dekret, przez Appellacyą przesądzony, karanym bydł nie był powinien, bo wiadomo (iak dalej z przywiedzionych Praw pokaze się,) że od Woiewodow y Sadow Woiewódzkih, były pozwolone Appellacye.

Proszę pamiętać, że tu slowa Judex Judicans, nie znaczą decisivam unius Judicis Sententiam, tak, iak Autor Skryptu, o złej sprawę swojej troskliwy, z Ordynacyi 1680. slow, qui eam Causam judicavit, qui tunc Judicis præst, &c: dowodzić usiłuje: ponieważ tu zaraz dalszy text mowi, quoniam non ipse solus sed ceteri & plures judicant supradicta.

Niechże teraz, te rozßerzające się na Statutach myśli, szukaią w nich, wymyslow swoich fundamentu. Ja, Statut Anni 1507. o Sądach, dawniejszemi Statutami w zrodle swoim, późniejszemi w postępowaniu onych, wyexplikowawszy, nie sine antecedente, nie in fallo supposito, nie na powietrzu, iak Autor skryptu czyni, kładę konkluzją, że cytowany Statut, Pluralitatem Votorum w Sądach Assessorzkih, na mieyscu Sędziow, Sędziących Kanclerzow, y od nich Appellabilitatem, niezwyciężenie postanowioną probuie.

Drugi Argument Autora Skryptu, z Ordynacyi Sadow Zadwornych przez Jana III. w Roku 1680. uczynioney, a przez Konstytucyę 1683. approbowaney, wzięty, iako wspiera się na Statucie 1507, tak sam przez siebie upada, y dosyć iest własnych slow iego, na przekonanie onegoż, zażyć. A te sę: Już y przed tq (to iest 1680.) iessze Ordynacyę Koronną, dołatecznie wystarcała Kanclerzom, lub Podkanclerzym sama ona dawna Statutorum Ordynacya Krola Zygmunta Pierwego, Roku 1507. do Sądzienia samym, absque pluralitate Votorum; W drugim zaś mieyscu: Teraz gdy do tamtey Statutowey Zygmuntowskiej Ordynacyi, przybyła iessze ta świeższa wznyż allegowana, wiecznie y nieporuszenie przez Konstytucyę Koronną approbowana, y do Ordynacyi tamtey dawney, wyrażnem temi slowy, insistendo prioribus Ordinationibus antiquis, skłoniona Ordynacya, tē samą Jurysdykcyę ocalaiąca. Zkądże myśl ludzka spłodzić mogła imaginacyę, żadnym Prawem nie wpartą, pluralitatis Votorum. Niechże ktokolwick zuaydzie tu fundament tey konsekwencyi?

Czy niesprawiedliwiej mówić: Ponieważ się Statut 1507. do Statutu 1346. y 1347. referue, Ordynacya zaś 1680. do tych wszystkich, zkądże myśl ludzka spłodzić mogła

imaginacją, iż tu naymniejszy contra Pluralitatem Votorum, lub Appellabilitatem, w Sądach Assessorowych, znaidzie się fundament? Y owszem pamiętać tu ieszcze proszę, te słowa w Ordynacyi, *insistendo prioribus Ordinationibus antiquis*, z których nieomylna wynika konkluzja, że Ordynacya 1680. nic nad dawne Statuta, ani przydała Kanclerzom, ani przydać chciała, ani mogła; ato, Autor Skryptu, pamiętać był powinien, te złote w teży Ordynacyi słowa, *Curare autem debent, ut sine lege loqui pudeat.*

Zeby tedy tą Kwestią raz gruntownie uspokoić, obaczmy intencję Prawodawcy w teży Ordynacyi, y z jakiej przyczyny stawała: bo to łatwo w ieyże słowach widzieć.

"Significamus &c. Quia Nos, quotidianis supplicationibus & querelis Subditorum Nostrorum &c. Injurias & præjudicia ex prava quadam, *Juri scripto ac continua omnium Subselliorum praxi contraria*, inordinataque consuetudine, in Judiciis Nostris Regiis, circa acclamationem, & Judicationem Causarum & Actionum forensium hucusque observata, prætentendum. Cupientes de supra authoritate, *& ex vi Legum publicarum*, unicuique litigantium, suo ordine, *& sine respectu seu delectu Personarum*, debitam quantocuyus administrari & fieri Justitiam, commisimus Illustrissimis &c: quatenus illi, pro munere suo, mutua inter se Conferentia habitâ, modum, quo ista præjudicia, *& querela frequentes Subditorum Nostrorum amoveri*, debitus verò ordo in posterum introduci queat, *insistendo Ordinationibus prioribus antiquis*, pro ratione præsentium temporum, adinvenirent, & constituerent. Functi itaque Officio iidem Illustr: & Reverend: *Judiciorum Curia Regni Praesides*, Cancellarius & Vice-Cancellarius, modum præscriperunt, & ordinarunt, & Nobis eorum omnium Relationem fecerunt.,, Owoż poty słowa są Przywileju Królewskiego, wyrażające motiva tej Ordynacyi, y sposob oney czynienia. Ktoż nie widzi, że na skargi Pacyentow Sprawiedliwości doczekać się nie mogących, dla nieporządku Rejestrow, przywoływanego y Sędziów Spraw pro libitu Sędziów, ta Ordynacya rozkazana była? nie na skargi Kanclerzow, że od Sądów ich szły Appellacye: *Supplicationibus & querelis Subditorum Nostrorum &c. Injurias & præjudicia &c: circa acclamationem & judicationem causarum*, że przywoływano y sądzono Sprawy arbitrarie, *Juri Scripto & continua Subselliorum praxi contraria*; Więc Król tą Ordynacyą ułożyć, y ustanowić, ex *Vi Legum Publicarum*, *Insistendo prioribus Ordinationibus antiquis*, rozkazał. A że przed tym według Statutów cytowanych, y poznieszych, Sędziowie Ziemscy Sądy Assessorowskie sądzili, teraz zaś, Kanclerzom oddane, więc *pro ratione præsentium temporum*, przydano. Zeby jednak omylić się nie można, że w tych Sądach Kanclerze nie są sami arbitrarii Judices, wytknieto ich Prerogatywę, *Functi itaque Officio &c. Judiciorum Curia Regni Praesides Cancellarius & Vice-Cancellarius*: bo komuż prezyduią, ieżeli sami sądzą. Kiedy tedy ta Ordynacya, według Praw, y dawnych Ordynacyi, na dosyć uczynienie skarg Obywatelów rozkazana, kiedy w teży Ordynacyi, Kanclerze *Praesides Judiciorum Curia Regni*, nazwani; Zkądże Autor Skryptu wnieść mógł konsekwencję, iż ta Ordynacya przeciwko dawnym Prawom y ułożeniom, przeciwko własnym słowom y expressiom, albo pluralitatem *Sententiæ*, albo *Appellabilitatem* w tych Sądach znosi.

Wszak, dosyć jawnie przez się Prawo, dalszych nie potrzebuje explikacyi. Mówi dalej; "Proinde Nos qui in hoc folio collocati, vicaria Dei Potestate Judicia exercemus, omnia inconvenientia (quibꝫ antea Judicia Regia perturbabantur) longè amovere, Justitiam verò Sacrosanctam, quam accuratissimè administrari, respectus quo vis & delectus Personarum aboliri, & Authoritatem Dignitatemque Judiciorum Nostrorum Regalium (qua ex primæ sua origine suprema sunt,) conservare exornareque volentes: Ordinationem præsentem, in vim perpetuæ legis, non duntaxat ab Illustr. & Reverend. Judiciorum Praesidibus, verum & ab omnibus, litem, sive activè, sive passivè in Judiciis Post-Curiælibus Nostris habentibus, &c: &c: obtervandam, tenendam, & inviolabiliter exequendam, conformando se se ad novellas consuetudines & *Jura Regni*, statuimus, exprimimus, sancimus &c. Utque universi & singuli, cuiuscunque Status, Sexus, Conditionis, Dignitatisque fuerint, lites in hocce Regio subsellio habentes, nec non omnes Advocati, Causidici, Procuratores, & alii ex quacunque occasione *Judicio Regio assidentes*, eandem Ordinationem in toto obseruent. &c.

Coż tu y naybystrzejszy, y naywykrętniejszy rozum wycisnąć może, na dowód absolutności Kanclerskiej w Sądach Assessorowych? wszakże tak Ordynacya wytyka, co się ma

ma rozumieć przez te słowa, omnia inconvenientia &c. Et authoritatem dignitatemque Iudiciorū Nostrorū Regalium conservare exornareque volentes, &c. y z całego kontekstu Ordynacyi widaćć można, że tu, o zaniedbanym na ow czas w tychże Sądach porządku się mówi. Słowa zaś: *Quae ex primāva sui origine suprema sunt*, są prawdziwe, y nikt nie wątpi, że Władza Królewska, zrzodło wszystkich u nas Sądów, naywyższa była, lubo też władzę Królowie y quō ad Legislationem, y quō ad executionem, z Stanami Królestwa dzielili. Y tak pierwsze Kazimierza Wielkiego Statuta widaćć, *Nos cum Baronibus &c.* tak wszystkich potym Królow Dziedziców, że naywyższą moc Sądów swoich, in Conventu Generali fundowali. Ale czy możnaż od Króla do Kanclerza wnosić konsekwencję? ta tylko jest pewna z tego Ordynacyi textu, y nieomylna, że utrzymować, iż Władza Królewska w Sądach w zrzodle swoim nie jest naywyższa, y iż Kanclerska jest absolutna, jest równe przeciwko przyrodzonemu światu y rozumowi mówić. Y lubo ta kwestya dostatecznie w Remanifeście Warszawskim de data Ferid secunda post Dominicam Misericordie proximā Anno Domini 1759 no, jest wywiedziona, tu jednak przydam reflexyą, w tymże samym naywyższej Władzy zrzodle, początek y moc swoją, mającą. Cytowany naypierw Statut 1346. widocznie Instancje Sądów Królewskich dowodzi: *Quod Iudex & Subjudec Terra &c. in Curia Nostra de Causis judicare &c.* otoż jest Assessory; ale że nie jest z naywyższą władzą, toż Prawo mówi, sed cum quaestio fuerit hereditaria, *Iudex & Subjudec eandem quaestionem tenetur nobis referre*: owoż tu są Sady Relacyjne, y naywyższe na ow czas. Ze zaś à Jūdice in Curia de Causis Judicante szła Appellacya, tegoż Kazimierza Statut, naprzod de Sententia iniquē per Judicium lata & impugnata, potym Quando Iudex non potest redargui, obadwa fol. 42. Anno 1347. naostatek fol. 43. De illo, qui Sententiam Judicis redarguit, oczywiście dowodzi.

Owoż zrzodło naywyższej w Sądach Władzy Królewskiej, y z swoim strumykiem, w pierwszych początkach odkryte, o którym Ordynacya 1680. słusznie, że *ex primāva sui origine suprema sunt*, mówi; Ale dla tego Kanclerzów z Królami porównać ani chciała, ani mogła, bo się do dawnych Praw stosuje, conformando se ad novellas consuetudines & Jura Regni statuimus &c. Przypominam tu na finalną konwikcję, Statut Zygmunta Pierwzego, w Remanifeście wyżey nomenclatorym, cytowany, de Anno 1507. fol. 361. stanowiony, pod Tytułem: Qualiter Literæ Inscriptionum revidenda sunt &c: którym wyraźnie Appellacye od Sądów samego Króla, na Scym są pozwolone. Autor Skryptu zapomniał o tym Statucie, ktoren tam ieden na Respons bez fundamentu zapisanych arkuszy wystarcza.

Tak tedy krotko wyraziwszy y dowiodłszy, iż ten Punkt Ordynacyi nic Sądom Kanclerskim, quō ad Appellabilitatem od nich nie pomaga, proszę uważyć text też Ordynacyi, Et alii ex quacunque occasione Iudicio Regio aliidentes eandem Ordinationem obseruent, y konkludować, jeżeli można, że Kanclerz sam w Sądach Assessorskich sędzi y decyduje.

Miam dalszy text też Ordynacyi, który tylko Patronom præscribit Regulam, y do kwestyi teraznieszychcale nic w sobie nie ma. Potym tak continuatur: "Iudicia autem S. R. Majestatis, & eorum Illūstr: Præsidentes Cancellarius & Vice-Cancellarius Regni, "non nisi ex eodem Regestro Causas ordine illo, quo inscriptæ fuerint &c: acclamari "mandent, easdemque taliter ordinatè acclamatæ judicabunt. Owoż tu oczywiście Ordynacya mówi, Iudicia & eorum Præsidentes, acclamari mandent, & judicabunt, nie żeby sam JMē Pan Kanclerz, lub Podkanclerzy, sędził.

Idzie dalej Ordynacya Rejestrow kaznodniowych, y kończy się ten artykuł temi słowy: "His itaque diebus Causæ ex Cathalogo Judiciario proponentur, neo quisquam præsumat Illūstr: DD. Cancellario, & Vice-Cancellario, Referendario, Notario, aliisque Personis Iudicij, molestus esse, ut extra Regestrum acclametur. Atoż tu zabrania Ordynacya sollicitacyi Osob Sądowych, y rowno Kanclerzow z Referendarzem, Pisarzem, y innemi Sądowemi Osobami kładzie. Jeżeli Kanclerz decyduje sam, toč tam insza Persona Iudicij bydż nis może; niemasz tu co tak wyraźnemu Prawu przydać.

Miam dalsze o Sądach Relacyjnych opisanie, z którego w Remanifeście wyżey nomenclatorym, uczynione są sprawiedliwe Reflexy. Idę do Punktu, którym Autor skryptu

Decisivam Kanclerzow Sententiam dowodzić usłuie, to iest: "Decreta in Judicio Regio
"utroque, ex seriis Partium Controversiis prolata, statim promulgari debent, neque post
"publicatam Sententiam, informationes seu importunæ Instantiae quidquam operentur,
"niſi manifestum aliquod Documentum, vel Notorietas nova in Judicio non allegata, adſit; Quo
"casu Generosus Notarius ante extraditionem, ad Illustri: Cancellarium vel Vice-Cancel-
"larium, qui tunc Judiciis praefit, vel qui eam Causam judicavit, referet; illi pro suo arbi-
"trio & memoriā, intellectis Partium ambarum illationibus, corrigant, subscribant, &
"correctam copiam Generoso Notario remittant.

Tu w Sprawach, w których zaraz post latam Sententiam Dekreta publikowane, in caſu
gdyby manifestum Documentum, vel Notorietas nova in Judicio non allegata, adſit, Kanclerzom po-
prawić Dekretu pozwala Ordynacya. Zkąd Autor Skryptu wnosi twoim zwyczajem konfe-
kwencyą: a zatym sami sądzą y decyduią. Zapomniał: że tu Ordynacya in utroque
Judicio Regio mówi, przeto iego konkluzjacale tu mieysca mieć nie może, gdyż co in-
szego iest w Sprawach małych, z oczywistości Dokumentu nieprodukowanego, popra-
wić Dekretu, co inszego samemu w Sądzie absolutnie decydować. Słowa: Qui Judiciis
praefit, vel qui eam Causam judicavit, nic nie probuią. Bo naprzod taž sama Ordynacya
wyżey wskazuje, że sę oprocz Kanclerzow inne Personæ Judicij. Dekreta nawet Assessor-
skie, Nos cum Consiliariis, & Jurisperitis Nostris mając w sobie, toż probuią. Text Statutu
Kazimierza Anni 1347. Tit: Quando Jūdex non potest redargui dowodzi, iż ten sposob mo-
wienia, qui eam causam judicavit, nie ściąga sie do absolutney decyzyi, ale do Prezyden-
cyi w Sądach. Wszak Dekreta Relacyjne, Seymowe, y owszem y Konſtytucye, w Imie-
niu samego Krola pisane y ogłoszone, pierwsze per Pluralitatem Sentencyi Senatorskich,
ostatnie per Confensem Stanow Rzeczypospolitey, stanowione bywają, y Krolowie Nasi
nie usurpują sobie dla tego, tak iak Kanclerze, absolutney w Sądach twoich Decyzyi.

O Sprawach większych, iak też mówi Ordynacya? "Si verò Causæ sint majoris impor-
tantia, neque puncta Decreti & latæ Sententia, uno istu comprehendendi, vel declarari
possint; talia Decreta Generosus Notarius in hospitio suo concipiatur, interim Jūdiciū de-
liberet, concepta autem Jūdici & Assessoribus exponantur & publicentur. Owoź tu nie do
samego Kanclerza poprawa Dekretow nalezy; mówi Ordynacya Jūdiciū deliberet, Sąd,
nie Sędzia; mówi Concepta autem Jūdici & Assessoribus exponantur. Cożby do Assesso-
row malowanych tylko należała przed ogłoszeniem Kanclerski Dekret, gdyby sen-
tencye ich nic nie ważyły? Ato Autor Skryptu, iakąs tu wnosi niezrozumianą subtel-
ność, że Assessorowie sę Publicande, non latæ Sententia Assessores: na ktorą odpowiem, Ri-
sum teneatis amię.

Konkludując naostatek, że ta Ordynacya 1680. będąc Konſtytucyą 1683. potwierdzona, pro Lege perpetua postanowiona, odmienić się nie powinna: a zatym Sąd Kancler-
ski, iest Sąd ultime Instantiae, a zatym Kanclerz absolutnie w nim decyduje. Niechże y tu kto
utrzyma śmiech, tę przeczytawszy konkluzję.

Ja mówię, że Ordynacya, insistendo prioribus Ordinationibus antiquis, ex vi Legum Pu-
blicarum, conformando sę ad Consuetudines novellas & Jura Regni, stanowiona, przez Konſtytucyę pótwierdzona, iest Prawem dobrym, y niewzruszonym, y Kanclerzom to tylko
daie, co dawne Prawa Sędziom in Curia Regni de Causis judicantibus dały; że, taž Ordynacya
przed potwierdzeniem przez Stany Rzeczypospolitey, iuż in usu laudabili będąca,
wskazuje moc Krolow naszych, czynienia podobnych Ordynacyi, nie czekając Konſty-
tucyi; że, taž Ordynacya wspierająca się na Prawach, nic nad Prawo stanowić nie mo-
gła, ani Krol dać Kanclerzom, czego sam nie miał. Ze, Nayiaśn: Krol Jan III. tey Ordynacyi Prawodawca, wyraził intencyę swoją in Diplomate A. 1696. Miasjom Pruskim da-
nym, pozwalając onym, od Sądów Assessorowych do Relacyjnych Appellacyi, iż nie
chciał, y nie mógł tychże Sądów uczynić Sądami ultime Instantiae, ani też unius Sententiae.

Appellatio à Judicio Assessoriali ad Judicium Relationum, confirmatur.

Joannes III. Dei Gratiâ Rex Poloniæ &c. &c.

"Significamus præsentibus Literis Nostris, quorum interest universis & singulis.
"Quemadmodum à suscepis Regiis Diadematis insignibus, cum clementia erga omnes Regni
ordines

"ordines concepimus affectum, ut omnes illos Gratiâ & Protectione Nostra Regia comple-
 "teremur, atque immunitates, Jura, Privilegia, & consuetudines illorum, quibus à Divæ
 "memoriae Prædecessoribus nostris fruuntur, in valore suo conservaremus. Ita cum fin-
 "gulariter nomine Civitatum Majorum Terrarum Prussiæ, Nobis per querimoniam ex-
 "positum esset, qualiter partim Cursus Justitiae, contra antiquissima earum Jura, hic inde
 "in Judiciorum subselliis immutetur, præsertim ad Judicia Nostra Assessoralia, per ho-
 "minum licentiosorum fallacias, eadem Jura, frequentibus subjaceant præjudiciis, ac inter
 "illam Jurisdictionem nostram Burgrabialem, quotannis pro publica in Civitatibus illis
 "securitate speciali Privilegio confirmatam, per illicitas Causarum evocationes, & temere
 "exportatas prosecutions Appellationum, tantum non convelli; Tum vero beneficium,
 "à Decretis Judicij Nostrj Assessorialis ad Nostra Relationum propriarum Judicia appellandi,
 "(queis suis Juribus, jam inde ab accessione ad Regnum Poloniae possessis, gauderent) de-
 "negata ad Nos Appellatione seu Remissa, etiam in Causis notabilibus, diminutionem sub-
 "inde pati. Proindeque Nobis supplicatum esset, ut eadem illarum Civitatum Majorum
 "Prussiæ, Jura Burgrabialia, cum integra in Criminalibus & Causis facti decidendi
 "facultate, nec non legitimè quæsitam ad Nostra Relationum propriarum Judicia appel-
 "landi facultatem, speciali Diplomate Nostro approbare, innovare, confirmare, & rati-
 "ficare dignaremur. Nos justæ supplicationi earundem Civitatum Majorum Prussiæ, si-
 "deli & sincera subjectione semper Nobis commendatarum, gratissimè annuentes, obviando
 "ulterioribus præjudiciis, omnia & singula prædictarū Civitatum Jura, Privilegia, Responsa,
 "& Decreta, quoquaque nomine venerint à Smis Prædecessoribus nostris benignè ipsi-
 "indulta, ratione Jurisdictionis Burgrabialis, (quam quotannis, per assignationem Bur-
 "grabii Nostrj confirmamus,) quatenus ab ejusdem officio, seu solo, seu cum Magistratu
 "conjuncto, in Causis Criminum & facti, Appellatio non detur, sed Decreta ejusdem
 "illico ob Publicam securitatis rationem, pro re judicata habeantur: deinde Jus quoque,
 "Divi Joannis Casimiri Regis Prædecessoris Nostrj benignissimo Responso, ad instantiam
 "Statuum & Ordinum Terrarum Prussiæ emanato, perpetuo usu observatum, & obser-
 "vandum, declaranum modum, rationem, & ordinem admittendarum ad Judicia Nostra Rela-
 "tionum à Judicio Nostro Assessoriali Appellationum, in se comprehendens: in omnibus approban-
 "da, ratificanda & confirmanda esse duximus, ut quidem approbamus, ratificamus, & confirma-
 "mus hisce Literis Nostris. Decernentes, easdem debitæ & inviolabilis firmitudinis, vim
 "& robur perpetuò obtinere debere; Non obstantibus ullis rescriptis, Appellationibus,
 "Citationibus, Declarationibus, Inhibitionibus, & præjudicatis in contrarium obtentis,
 "& obtinendis. Quæ singula uti invalida, & legitimum Justitiae ejusque Executionis
 "cursum non impeditura, Literis hisce Nostris declaramus. In quorum fidem præsentes
 "manū Nostra subscriptas, Sigillo Regni muniri mandavimus. Varsaviæ die 15. Mensis
 "Mai A. D. 1696. Regni vero Nostrj XX. A. Joannes Rex. Nicolaus Tomissawski Cra-
 "covien: & Varsav: Canonicus, S. R. M. Secretarius.

W Konstytucji Anni 1677. Tit: *Ordynacja Księstwa Inflantskiego*, pozwala Rzeczpo-
 spolita Księstwu temu w Assessorii nie w Trybunale się sądzić, hoc adjecto fol. 484.
 "Salva jednak Appellatione, iako od Sądów Ziemińskich, tak Grodzkich, do Sądów na-
 "szzych Zadwornych Assessorowych Koronnych, assidente sub tempore Judiciorum Spraw
 "Ziemie Inflantskiej, Referendarzu, albo Pisarzu W. X. Lit: przy którym oraz jednego z
 "Narodu Assessor przysięgłego, sub nomine Sekretarza, mieć maq. Coż ten Referendarz lub
 Pisarz W. X. Lit:, co Assessor Ziemia Inflantska przysięgły za pożytek Inflantom w Sa-
 dach Assessorowych przynosi? ieżeli kreski ich nic nie ważą? ieżeli tylko są świadkami ab-
 solutnej Kanclerskiej władzy? Znayduię na to pytanie odpowiedź w Prawie, które uczy
 mię, co to są Assessorowie:

Księstwo Mazowieckie, jak teraz Inflanty w Sądach Zadwornych, miało dawniej, po-
 dobny Przywilej mieć swego Assessorę w Seymowych; y o tym Statut Zygmunta Pier-
 wszego Anno 1538. fol. 539. tak świadczy, Tit: *De Assessore ex Ducatu Mazoviæ adjungen-
 do.* "Et ne Constitutionibus, & Consuetudinibus Ducatus præfati Nostrj Mazoviæ, in ali-
 "quo derogetur, in Conventibus præcipue Generalibus Regni Nostrj, ubi Causæ per Ap-
 "pellationes, ad Judicium nostrum devolvi solent, pollicemur, quod ad Judices, quos Judicio
 "de Causis, in Conventu Regni deputaverimus, unum aut duos ex Consiliariis Nostris, aut
 "Officialibus Ducatus illius, adjungemus Judices, qui Constitutionum & Consuetudinum Du-
 "cautius illius periti fuerint.

Atoż Prawo, a Prawo dawne, powiada, co to iest Assessor w Sądach: co to iest za racya, że Ziemie mają w Sądach swego Obywatela Assessorem: dla czego potym Rzeczypospolita przydała Podskarbiów, Piśtarzów Skarbowych, y innych do Sądów Kanclerzkich Assessorami, *ad jungeremus Judices, qui Constitutionum, Et Consuetudinum periti fuerint*, nie dla kształtu, ani dla assystencyi Kanclerzom, ale pod iego Prezydencją Sędziow.

Trzeci Argument z Paktow Konwentow Nayiań: Krolow, y Czwarty z Paktow Henrykowskich założone, że zwyczajnie in falso supposito konkludowane są, z tychże Praw oczywicie dowodzi się.

Przyznaie Autor Skryptu, iż począwszy od Króla Michała, aż do Nayiań: Augusta panującego, znayduje się Punkt w Paktach takowy; "Na Sądach Seymowych Zadwornych, y innych wsielakich, Sprawy wszystkie, tak iako z Rejestru przypadać będą, non immutando ich ordinem, sędzić będziemy, y nic czynić in praejudicium Justitiae & "Injuriatorum nie będziemy, conformando Sententiam nostram, ad Pluralitatem Votorum Ec:

Drugi także Punkt w Paktach Nayiań: szcześliwie Panującego Króla, iest ten. "Sądow Relacyjnych opuszczać nie będziemy, ołowiem accelerationem onych, per intervalla, obiecujemy; Piśtarzow w tych Sprawach juxta antiquam praxim, konferować będą, á same Dekreta per Pluralitatem Votorum Senatorow conscribi curabimus. Wnosi Autor Skryptu, że te Punkta szczegółowo należą do Sądów, w których sam Król osobą swoją znayduje się, y w tych per pluralitatem decydować powinien, do Sądów jednak Assessorfskich stosować się te nie mają.

Zeby tą niesprawiedliwą wniosk konsekwencją, musiał Autor Skryptu, y przeciwko powszechnemu Prawu axyoma, y przeciwko sobie samemu usidlić się. Pierwszy Punkt Paktow cytowanych mowi, na Sądach Seymowych, Zadwornych, y wsielakich innych; a Prawne axyoma, *Qui omnia comprehendit, nihil excipit*; Autor zaś sam, gdzie ultimæ Instançie Sądami, Sądy Assessorfskie bydź mieni, utrzymuje, że te są jedne, co y Sądy Relacyjne. Owoż takie są iego y dowody y konsekwencye?

Wszakże, w Imieniu Królewskim, troiakie tylko są Sądy, Seymowe, Relacyjne, y Assessorfskie. Pierwszy Punkt Paktow mowi: Na Sądach Seymowych, Zadwornych, y wsielakich innych, toč y o Assessorfskich mowi.

Jest (powiada Autor Skryptu) trzeci Punkt Paktow Królewskich, który do samey Assessorii należy, y Kanclerzów Absolutnemi w nich Sędziami stanowi. Ktożby nierozumiał, że tak śmiało pisać, prawdę pisze. Obaczmy ten Punkt: "W Sądach Zadwornych według opisanych Praw Henrykowskich, ex Sententia Panow Urzędnikow przy nas będących pośłopować, y deliberacye trzeciego dnia expedyować, y wszystkie Sprawy iefszce nie expedyowane, expediri curabimus. Vol. 6. fol. 627. y zaraz wnosi konsekwencją, temi słowy: A tak, zamiast miał kto na Sądy Assessorfskie nuprobować Paclis Conventionis Pluralitatem Votorum, ktorey chciał, to wyprobował dla samych Urzędnikow Koron: decisivam Sententiam, ktorey próbować nie chciał; mowi dalej, Urzędnikow bowiem Koronnych, te same Pakta rozumieć każdą Ministerium, temi słowy: "Przyięgi Urzędnikow Koronnych, iako to, Pieczętarzow, Marszałkowie, y Hetmani, Vol. 6. fol. 623. "W ieden Dom duo Ministeria Suprema, iako Buław, Pieczęci, Lasek Marszałkowskich, Podskarbiów Ec.

Wiedzieć naprzod należy, iż Autor myli się, mówiąc, iż Urzędnikow Koronnych, te same Pakta rozumieć każdą Ministerium, bo Prawo to, nie w tych, ale w Paktach Augusta II. znayduje się, z tym dokładem, "Przyięgi Urzędnikow Wielkich Koronnych, w których Punkt o Sądach inaczej napisany; w Paktach zaś Panującego Nayiań: Króla, nie zowią się Urzędnikami Pieczętarze, Marszałkowie, y Hetmani, Vol. 6. fol. 623. "W ieden Dom duo Ministeria Suprema, iako Buław, Pieczęci, Lasek Marszałkowskich, Podskarbiów Ec.

Punkt zaś cytowany o Sądach Zadwornych, znayduje się w Paktach Konwentach wszystkich Królow naszych, począwszy od Władysława Czwartego, aż do dzisiejszego, y obaczmy w nim, co się to, przez Panow Urzędnikow przy nas będących, rozumieć ma. Jest takowy:

W Sądach

"W Sądach Zadwornych, według opisania Praw Henrykowskich, ex Sententia Panow Senatorow y Urzędnikow przy Nas będących, postępować, y deliberacye trzeciego dnia expedyować, y wszystkie Sprawy, które in deliberatione przez Krola JMci przeszłego nie decydowane zostają, decydować będziemy. W Paktach Augusta II. Vol. 6. fol. 26. w Paktach Jana III. Vol. 5. fol. 272. w Paktach Michała Vol. 5. fol. 25. w Paktach Jana Kazimierza Vol. 4. fol. 196. w Paktach Władysława IV. Vol. 3. fol. 766. w dwóch ostatnich, słowa Zadwornych nie masz.

Owoź ten Punkt słowo w słowo, w pięciu Paktach Konwentach wyrażony, dowodzi, że ex Sententia Panow Urzędników, nie znaczą samych Kanclerzów, ani ich Sądów: a gdyby znaczyły te ostatnie, to ieszcze przez Urzędników całeby znaczyło się Ministerium przytomne.

Słowa, według opisania Praw Henrykowskich, nie mogą się do Kanclerzów ściągać, bo tych nigdyśmy Krolami Naszemi nie znali. Niechże tedy, sam siebie Autor Skryptu, y swoie osiądzi konsekwencje.

Cytuie potym Pakta Henrykowskie y z nich szkodliwy iad wycisnąć usiłuje, y natyby krwią y pracę Przodków Naszych wolności y bezpieczeństwa Szlacheckiego załączczyt, w samych wzruszeć fundamentach. Punkt Paktów cytowany, jest ten :

"Często się też przytrafić może, iż między tak wielą Senatorow, Sentencye, zdania, y rozumienia, bydż mogą różne, á nie na wizem zawdy zgodne, w Sprawach wszelakich; "Przeto My, y Potomkowie nasi, władzą swą nic konkludować nie mamy, ale się jak najlepiej "starać, abyśmy wszystkie do iedney Sentencyi przywieść mogli, uważając wszystkie wy "wody ich, któreby się z Prawem, Wolnościami pospolitemi, y z większym pożytkiem "Rzeczypospolitej, pokazowały; a któreby Wolnościami, Prawom, Swobodom, wszystkim "Państwom nadanym, przeciwne nie były. A ieżelibyśmy ich do iedney zgodnej Sen "tencyi przywieść nie mogli, tedy przy tych konkluzja Naşa zoſtawać się ma, któryby się "najbliżej ku Wolnościom, Prawom, a znyczajom wedle Praw każdej Ziemi, y dobremu "Rzeczypospolitej, skłaniały. Okrom Spraw Seymowych, które się zwykłym obyczаем, z "wiadomością y pozwoleniem wszech Stanów odprawować mają. Vol. 2. fol. 898. Art. 6.

Z tego tedy Punktu konkluduje Autor Skryptu, iż tu Decyzya non circa Pluralitatem Votorum, ale absolutna Krolowi zoſtawiona. Lubo naypierwey słowa, Przeto My, y Potomkowie Nasi, Władzą swą nic konkludować nie mamy, oczywiście contrarium docenit. Potym te: przy tych konkluzja naşa zoſtawać się ma, któryby się najbliżej ku Wolnościom &c: skłaniały, widocznie mieć chcą, żeby Krol circa Pluralitatem się pisał. Bo któryż Prawodawca, ktoren kraj, o tych, którym Rząd nad sobą oddaje, tak źle rozumie, że by ich więcej takich sądzić, któryby przeciwko Prawu y Dobru publicznemu zdania swoie dawali? y dla tego w tym cytowanym Punkcie, naprzod Krol starać się ma ad unanimatem wszystkich przywieść, a gdyby to bydż nie mogło, żeby cum Pluralitate probabilitate bene sentiente konkludował. Trzeba zaś przewrotnym umyślem sądzić, żeby między wyborem narodu inaczej rozumieć, y tyle Państw kwitnących, Pluralitate rządzonych, potępiąć! Ze zaś Prawa tego ten jest sens, y że słow Przeto My y Potomkowie nasi nic Władzą swą konkludować nie mamy. z dalszemi tegoż Prawa słowy, inaczej pogodzić nie można, zdrowy umyśl wskazuje, y ten sam Punkt Pactorum Conventorum, gdzie mówi, według opisania Praw Henrykowskich, ex Sententia Panow Senatorow y Urzędników przy Nas będących, postępować będziemy, explikuie; A zatym wszystkie Autora Skryptu sophismata zbiia y wywraca.

Lecz gdyby to Prawo, w sensie Autora napisane było, y do Sądów Kanclerskich się regulowało, cożby zatym szło? ato, żeby nic władzą swą konkludować nie mogli.

Konsekwencja, iż Punkt Paktów Konwentów o Sądach cytowany, gdyby się do Assessorskich Sądów ściągał, toby y Marszałkowskie, y Hetmańskie, ad Pluralitatem Votorum wizwał, jest innym podobna, y odpowiedzi non meretur. Pro Publico tylko przydam, iż jest wiadomo, że ani Marszałkowie, ani Hetmani, w Imieniu Królewskim nie sądzą, ale w swoim.

Powiada ieszcze Autor, że Assessorowie Sędziami bydź nie mogą, ponieważ formam Juramenti Judicarii præscriptam nie mają; Cożby ztąd o Kanclerzach wniesć, nich przeczyta ich Przyfiege, & inferat sibi consequentiam.

Atoli, albo Sądy Assessorowskie, iedno są co Relacyjne, albo nie; Jeżeli iedno są, to równym Prawem rządzić się powinny, y sądzić per Pluralitatem, iak Relacyjne; Jeżeli nie iedno są, to nie mogą bydź, tylko niższą Instancyą od Relacyjnych, a zatem *non ultime Instantiae*, a y na ten czas ieszcze, będąc in classe Sądów Królewskich, sądzić się nie powinny tylko Jure communi Sądów Królewskich, & per consequens per Pluralitatem.

Słowem, Statut Zygmunta I. 1507. do Statutu Kazimierza Wielkiego referujący się Anni 1346. Pluralitatem & Appellabilitatem iawnie dowodzi. Ordynacja 1680, Absolutość Kanclerzów w tychże Sądach, oczywiście zbiia, y nic im nad dawne Prawa nie daie. Pakta Konwenta Królow, y Pakta Henrykowskie, toż niezwyciężenie gruntuja.

PUNKT DRUGI.

Na drugi Punkt Skryptu, de Inappellabilitate Sądów Assessorowskich, y tu iuż się po części odpisało, y w Remanieście Warszawskim wcześnie, na płonne Autora Racye, znajduje się y Prawa y solucye; tudzież, w Replice w Trybunale Lubelskim uczynionej przy Sprawie windykowanego Honoru Szlacheckiego, Dekretem Assessorowskim obarczonego, pretendentowa Inappellabilitas wniwez obrocona jaśnie się pokazuje. Więc tu Excerpta tylko tychże namiennionych Remanifestu, y Repliki, ad casum przyłączę.

Wprzod jednak namienić należy, iż Autor skryptu prætensam od Sądów Assessorowskich Inappellabilitatem, na pięciu Dokumentach fundować usiłuje, y te iak węgielnym kamieniem Racyi swoich zakłada. Ate są:

Naprzod Dekret Relacyjny Roku 1588. między Urodzonemi Kłodziskim Błoniskim, a Zieliskim Warżańskim, Starostami, za Panowania Króla Zygmunta Trzeciego ferowany.

Drugi Dekret Relacyjny, między Zabokrzeckimi niegdy Urodzonego Andrzeja Zabokrzeckiego Podwojewodzkiego Łęczyckiego, Sukcessorami na przeciw sobie czyniącemi, za Panowania Króla Zygmunta III. ferowany, Anno 1591.

Trzeci Dekret Seymony w Roku 1595. między Magistratem Gdańskim, a Miastem Kiedzem Rozdrażewskim Biskupem Kujawskim, za Panowania tegoż Króla ferowany.

Czwarty, y Piąty Dokument, iest Ordynacja Króla Jana III. Sądów Zadwornych Koron: 1680. postanowiona, y Konstytucja 1683. ktorą też Ordynację approbuje.

Na tych tedy Dokumentach Autor Skryptu w całym piśmie swoim pracuje, żeby (zapomniawszy włauey swoiej dopiero uczynionej illacyi, gdzie Pluralitatem Votorum w Sądach Assessorowskich impugnat,) mógł wyprzewadować, że Sądy Assessorowskie, są iedno, co y Relacyjne.

Ordynację zaś 1680, y Approbacyę onę 1683. probować usiłuje, iż Sądy Assessorowskie są ultimae Instantiae.

Jako zaś w tych dwóch ostatnich Dokumentach, ta prerogatywa dla Sądów Assessorowskich, ani się znajduje, ani się znajdować może przeciwko Prawu, iuż się wyżej dowidło. Podobnymże sposobem, y Prawem, y naturą tychże Sądów dowiedzie się, że Assessorowskie, y Relacyjne Sądy nie są iedno; Toč idzie zatem, że ten fundament Autora wywrociwszy, y całe iego upadnie budowanie.

A naprzod, tym trzem Dekretom cytowanym za Zygmunta III. ferowanym, affeſtatę

za Jurysdykcyą Kanclerską napisanym, opponie się Konstytucya za tegoż Zygmunta III. iuż po tych wszystkich Dekretach, bo Roku 1623. postanowiona, a ta iest: Vol. 3. fol. 452. Tit. *Pretia Rerum.* "A ktoreby przeniosły summę trzechset złotych Polskich, w takowych wolna będzie Appellacya z Grodu za Dworem Naszym immediate, nie introdukuje Spraw takowych przed Sąd Assessoriski dla przesędy sprawniedliwości.

Owoż te Prawo, nie tylko dystyngwuje Sady Zadworne Krolewskie własne, od Assessoriskich, ale ieszce, że te ostatnie są pierwszą Instancją powtornych, dość jasno wytyka.

Forma zaś Sadowych obydwoch, niezwyciężenie dowodzi różnosc tychże Sadow między sobą: w Relacyjnych Krol z Senatem, w Assessoriskich Kanclerz lub Podkanclerzy z Assessorami sądzi; a iakże binos Status Regni, w iedney osobie Pieczętarza zkonsentrować?

Statut Zygmunta Pierwszego 1538, wyżey cytowany Tit: *de Referendariis*, fol. 329. Vol. 1. dawniej iuż między Sądami temi uczynił dystyngcyą, y w Relacyjnych naznaczył miejsce Referendarzom, do Assessoriskich zaś mieszać się im zakazał.

Statut Alexandra Krola, Vol. 1. Anno 1504. fol. 296. Tit: *de Cancellariatus & Vice-Cancellariatus Officiis*, dowodzi, iż Pieczętarze do żadnych na ow czas Sadow nie należeli.

Statut Kazimierza Wielkiego, Fundatora (w Prawie) Assessorii, wyżey cytowany, Tit: *de Judicibus cuiuslibet Terrae ad Curiam Regis venturis*, Anno 1376. fol. 6. Vol. 1. dystyngwuje Sąd Assessoriski od Sadow Relacyjnych, iasne y oczywiście.

Excerpt z Remanifestu Warszawskiego de data ejus superius citata.

"W tym wolnym Królestwie mając szczęście bydż Urodzonym, y w Urzędzie Ministerii osadzonym, do przestrzegania Praw y Prerogatyw Szlacheckich przysięga będąc obowiązany, nie tylko z własnego, ale z publicznego interesu mnam sobie za powinnosc, te tylko Zwierzchności y Władzę uznawać, które dla mnie y dla wizytkich Prawo ustanowiło. Jednego Krola Panem moim ćcić y szanować, którego (y w Osobie Jego) dostoienstwo, y udzielona różnym Subselliom y Jurysdykcyom Władzą, iaka iest, Prawo wskazuje. Te zaś, y dostoienstwo, y Władza, tak lą tym właściwe, którym nadane, iż ich bez zezwolenia nadających nikomu udzielić nie mogą.

"Wiem ia, iż Sadow Krolewskich w zrzodle y początku swoim naywyższa była Powaga. Y ta w *Ordynaci Anni 1680*, y w *Punkcie Pałorum Conventorum Augusta II.* sprzedelinie tak nazwana. Ale tej iako nigdy Rzecpolpolita na Kanclerzow przenieść nie pozwalała, tak też dana im bydż nie mogła; lecz w Osobach Krolow Naszych, iako w zrzodle swoim, zostać się musiała. Bo ci lubo Panami Naszemi są, lecz nam bez nas stanowić Panow nie mogą. Raczyli y owszem ciż Nayiśni: Krolowie Nasi, dla bezpieczeństwa fortun Szlacheckich, y z własnej Władzy uronić: Y tak Zygmunt I. na Seymie Koronacyi swoiej w Krakowie Anno 1507. Statutem swoim suprema dotąd Judicia sua Regia, uczynił Appellabilia, Fol. 360. Tit. *Qualiter Literæ*, Vol. 1., *Ad tollenda dubbia &c: statuumus &c: quæ licet, justè, & legitime inscripta sunt, aut contra, cognoscatur, & decernatur per Nos & Consiliarios Nostros.* Quod si quis hujusmodi cognitione & Decreto gravatum se senserit, liberum fit ei, cognitionem gravaminis, per Appellationem deferre ad Conventum Generalem. To tedy w Sprawach o Dobra Krolewskie, iuż na ten czas od Dekretow Krolewskich szły Appellacye, teraz od Assessoriskich (żadnym Prawem az ad Annum 1683, nie tylko nie postanowionych, ale y nie wspomnionych,) gdzie zachodzi cognitione Dekretow Regum Hæredum, Konstytucyi Seymowych, Litis pendentiae na Seymie, Appellacya iść nie ma? Ja Prawo de Appellabilitate kładę. Manifest zaś Opolczyński, convenientiam w nich ultimæ Instantiæ allegue; niechay w tymże Manifeste, nie wiem iakim celem apostrofowana Nobilitas, de legalitate allegatorum sądzi. Nie spodziewam się, żeby J. W. JMć Pan Kanclerz Manifest swoy, (tak iak Dekreta) Inappellabilem bydż sędził, & ultimæ Instantiæ bydż rozumiał. To wiem, że Godność Kanclerska, ani z Prawa, ani z Urzędu swego, Sadow Assessoriskich y innych żadnych

"nie ma. Y kto to wiedzieć ze mną chce : niechay przeczyta w Statucie Przyięgę Kan-
"clerską : obaczy , że tam y słowa o Sądach nie masz. Marszałkowie zaś y Hetmani,
"którym Prawo do Urzędów Sądy nadało, inaczey przysięgaią.

Do Senatorskich nawet Przyięg, Prawo przydało in Anno 1583. fol. 122r. Vol. 2. Tit:
o Poprawie Przyięgi Senatorskiej, hæc formalia: "Panowie Senatorowie, którzy po tey Kon-
"stytuci naftawać będą, ponieważ też przy Nas sędzią, mają do pierwszych Przyięg Se-
"natorskich w Przyiędze swę te słowa przykładać : Et in Judicio justè Sententiam dicam.
"Y więcze samiby tylko Kanclerze, nie przysięgaiąc na Sądy, non attenta Pluralitate, &
"in ultima Instantia, sędzić mogli?

"Jest in extenso Ordynacya Sądów Zadwornych J. K. Mci 1683. in Volumine. Nie-
"chay każdy w niej szuka tey Prerogatywy ultimæ Instantiæ Jurysdykei Assessoriskei.
"Y niezaprzatając się Dyalektyką wymuszonych dystynkcyi y racyi, niechay osądzi, ie-
"żeli sprawiedliwie Manifest Opoczyński zarzuca mi, że ja dogadzając żadzy moiey,
"przyiałem podchlebstwo niektórych, zwykłą Ministrow Assystencyą : że od Sądów Af-
"fessoriskich idzie Appellacya. Y czyli tey łagodney Sentencyi, nie możnaby sprawie-
"dliwie retorquere in Authorem, który Inappellabilitatem tychże Sądów samą tylko
"wiarą dochodzi. Ja moich podchlebców wydam, a ci są: Statut Zygmunta I. dopiero cy-
"towany. Drugi, Cromerus de Magistratibus & Republica Polonorum, przez Załżowskiego,
"fol. 508. Tit: de Cancellariis & Vice-Cancellariis cytowany : Cancellarii president cognitio-
"ni Caſarum & Provocationum, ab Urbanis & Oppidanis, Praefectorumque Judiciis, ad
"Regium Tribunal devolutarum, similiter Caſarum Fisci & similiū, quas cum Assessoribus
"definiunt, Salva Appellatione ad S. R. Majestatem. Trzeci, Diploma Nayiaśn: Jana III. iuż
"po uczynioney Ordynacyi, Miastom Pruskim dane w Roku 1696. którym oczywiście
"Appellacya od Sądu Assessoriskiego, ad Judicia Relationum propriarum, jest obwarowa-
"na. Tudem Jus Publicum Regni Poloniae Lengnick; a przed nim Hartnocht Lib. 2. Cap. 8.
"Paragr. 35. fol. 515. otwarcie y oczywiście o Appellacyach od Sądów Assessoriskich pi-
"szący. Nakoniec samego J. W. JMci Pana Kanclerza, w siu Sprawach uczynione do
"Sądów Relacyjnych J. K. Mci (z uznaniem Superioritatis onychże) Remissi; których,
"iako przeciwko wiadomemu Spraw swoich, nie cytuię. Owoź to tych podchlebstwu
"uwierzyłem: rozumiem, że są przyzwoitą Ministerii assystencyą. &c.

"Odwołuje się Manifest Opoczyński na Imperii, Francji, y innych Europy Państw
"zwyczaic. Ja zaś manifestuję się, że mi na Prawach y zwyczaiach Narodu moiego do-
"łyć; y tych zawsze, z ochoty y z powinności przestrzegać będę Urząd moy, we-
"dług Praw Koron: nie na wzor Absolutnych y Zagranicznych Państw przykładow spra-
"wując, równości Szlacheckiej Prerogatyw, (ktora za Granicą przykładu nie ma) bro-
"nić zawsze będę, od których nie tylko Wolność, lecz ieszcze bezpieczeństwo fortun, za-
"wiſły. Jeżeli convenit, żeby Sądy Assessoriskie były ultimæ Instantiæ : jest to jedno co
"spytac się, jeżeli convenit, fortuny Szlacheckie, y chleb zaſłużonych, w absolutną ie-
"dnego wſpoł-Obywatela władzę oddać? Czego nigdy opatrza nie uczyniła Rzeczpo-
"spolita. Oddała ultimæ Instantiæ Sądy Marszałkom y Hetmanom, ale pierwsi Crimi-
"nalia tylko, drudzy, quo ad disciplinam Militarem, sędzić mogą. Krolom nawet y Pa-
"nom swoim, opisała wſpoł z niemi Prawa, Sądy ich ex Pluralitate Votorum żeby de-
"cydowane były, mieć chciała. Przecież, naysprawiedliwsza zda mi się bydż tey kwestyi
"Decyzja z Prawa : ażeby to każdemu conveniat, quod licet, non quod liber. Ale
"czy convenit w wolnym Narodzie, ani Prawem, ani zwyczaiem nie pozwoloną przy-
"wlaſzczać sobie nad równemi władzę? y owszem Prawem, y zwyczaiem okryšloną,
"przechodzić? Y minawszy przepisane formalitates Juris, iednemu brać, drugiemu fatwą
"z cudzego szczodrobiwością dawać? &c:

Excerpt z Repliki w Trybunale Koronnym Lubelskim, przy Sprawie
windykacyi Honoru Szlacheckiego, przez Dekret Assessoriski ukrzyw-
zonego.

Interpretacya przez Stronę przeciwną Statutu Zygmunta Pierwszego, Anni 1507, fol:
361. Vol. 1. wyżej cytowanego, całe płonna jest, iakoby nie ad omnes causas służyć miało,
ale

ale że tylko do wykupna Dopr Krolewskich siedzą się; bo tenże Statut nic niema wyiętego, aby sobie Krol zostawił sądzić bez Appellacyi. Jle że na ten czas, oprocz względem Dopr Krolewskich, innego rodzaju Spraw nie było, bo tylko ad Annum 1504. Krolowie Dobra Prawem lennym na wieczność, zaśluzonym nadawali, a drugie z potrzeby zastawowali.

Więcej ieszcze Krol Zygmunt pierwszy, w tymże Statucie włożył na siebie obowiązku, gdy nie sobie samemu zostawił decyzyą, ale napisał *decernatur per Nos & Consiliarios Nostros*.

Cytowany niższy Statut, fol: 409. Anni 1523. ibidem, pozwalaący Appellationem ad Regem, w te słowa: „*Poterit autem quilibet appellare de Terminis praedictis Generalibus ad Regiam Majestatem, tanquam Jurium omnium Regni Dominum Superiorem,* nie znosi wyższego 1507. ale tylko Gradum Appellationis oznacza, y onę opcję daie.

Dokładniejsi tłumaczą myśl y intencyą tego Krola niższe Statuta: y tak Anno 1540. „fol: 564. Ibidem.” Licebit nihilominus unicuique à decreto & Sententia Judiciorum Generali, ad Conventum Generalem Regni Appellare: ubi tandem in Conventione Generali Nos cum Consiliariis nostris, Sententiam & Decretum, à quo appellatum fuit, justum esse cognoverimus, illud approbabimus.” Toć oczywista že Appellacye nie opierały się ultimate o Krola, ale na Seymie bywały rozsądzane.

Toż samo niższy Statut popiera, 1543. fol: 574. ibidem, ”A colloquiali vero Judicio, ut administratio Justitiae celerior sit, nullum Judicium, neque Officium, appellatio nem ab Accessorio admittere debet, excepto si tale esset, quod principalis rei, aut luctum, aut amissionem contineret decreto. Si alicui Decretum non probabitur, poterit ad Comitia proximè celebranda appellare, & cum hac appellatione intermediante, hanc Appellatio ad Comitia suspendatur. Jakimże teraz wspierać fundamentem, że od Sądów Krolewskich zabroniona Appellacya? kiedy rozsądzenie wszystkich Spraw, Krol nie przy sobie zostawił, ale one do Scymu rezerwował.

Ależ, iżeli Sądy *Affessoriske* są jedno, co y Relacyjne, czemuż Spraw Kurlandzkich sądzić nie mogą, te, iak tamte? Czemuż naznaczane do Kurlandyi Komisjye, na użnanie krzywd od Księcia Kurlandzkiego pretendowanych, były z ostrzeżeniem Appellacyi, do Sądów Relacyjnych wyraźnie, a nie do Affessoriskich?

Prerogatywa Sądów, w tym słowie *Zadwornych*, że nie służy iedyńie Sądom Affessoriskim, ale y Relacyjnym: widzieć to można y z Ordynacyi 1683. ktora przepisawszy Regułę Sądom Affessoriskim, y Relacyjne rozporządza. Więc co służy z Prawa Sądom Zadwornym, to nie służy zawsze Sądom Affessoriskim.

Y owszem, Sądy Zadworne, dla tego tak nazwanie, że się sądzą tam, gdzie Dwor Krolewski znayduje się. Sądy zaś Affessoriske, mogą się y w nieprzytomności Dworu Krolewskiego sądzić; podlug Konstytucyi Anni 1736. fol: 675. Vol: 6. ”Ze dla szczupłości czasu Sądy nasze Zadworne W. X. Lit: nie mogą expedyować farraginem wielu Spraw, pod czas Seymu, tedy chcąc sicutientibus Justiciam subvenire, &c. ile kolwick by nam przyszło do Państw naszych dziedzicznych oddalić się, sub absentia nostra tez Sądy Affessoriske, za Reskryptem naszym, w Grodnie, lub w Brześciu &c. pozwalamy.

Więc tracą ten termin *Zadworne*, bo y taz Konstytucya tam ie Zadwornemi tytułu ie, gdzie mowią o nich pod czas Seymu, to iest ” w przytomności Krolewskiey; Tam zaś zowie ich tylko *Affessoriskiemi*, gdzie sądzić one sub absentia pozwala.

Ze fundamentalniewi Sądam Zadwornemi rozumieją się bydż Sądy Relacyjne, ustawierają nas, cytowane Paña Conventa Krolow naszych: *Na Sądach Zadwornych, Seymonowych, y wszelkich innych &c.* Więc tu, pod Tysułem Zadwornych, Prawo mowią o Relacyjnych.

Relacyjne sam Krol sądzi z Senatorami, a Affessoriske Kanclerz z Affessorami, po

części nie z Szlachtą, po części z Cudzoziemcami: toć muszą bydź koniecznie te Sądy nie jedne.

Rozłożenie tych Sądów dowodzi, że kiedy sobie Król zostawił jedne, musiał przez przyzwoitość zostawić sobie wyższe. Bo iako Król jest starszy niżeli Kanclerz, Senatorowie także niżeli Assessorowie, tak naturalnie Prerogatywa Sądów iść musi za Prerogatywą Sędziących.

Jakoż, gdyby te Sądy jedna były Instancyą, toby na przemiany Król Assessoriske, a Kanclerz mógł sędzić Relacyjne. Owoż takie absurd wynikaż z konsekwencji Autora Skryptu.

Samo nazwisko Relacyjne znaczy referowanie się: a nikt się nie ma nigdy relativę, tylko do kogoś wyższego. Wszakże Król nie referuje się do Kanclerza?

Sądy Assessoriske nie są co innego, tylko udzielenie porocy iakowej z Sądów Krolewskich, do sędzienia Kanclerzom. Y Krolowie żeby sobie folę uczynili, oddali tę część niejako z Sądów swoich, Assessory, osobiście Miasta y ich Magistraty, z których iefszce Civitates Majores Prussiae pozwolenie miały Appellacyi per Diploma 1696. czego ani Król by im był niepozwolił po Ordynacyi, ani Miasta miałyby były śmiałość dopraszać się, gdyby to było przeciwko Prawu. Y Przywileju tego od Króla Jana III. danguego, Assessorya naganiać niepowinna, chybabu się pierwey wyrzec powinna tytułu, że jest Sędziem Krolewskim.

Wszakże, Ordynacya Sądów Zadwornych 1680, za Instrumentem tegoż Króla, Pieczętarzom do układania rozkazana. Miasta zaś Pruskie, dawno Appellacye do Sądów Relacyjnych miały sobie pozwolone, dopiero Denhoff Kanclerz gdy im ony w Roku 1696. nie dopuścił, skarzyli się przed Królem o to, y Przywilej Ratificationis Jurium suorum pozyłkali.

Wyraża Lengnich Tom: 2. fol: 535. że takaż Konfirmacya Praw, ad casum Appellacyi do Sądów Relacyjnych, dana była Miastu Toruniowi, przez Króla Jana Kazimierza.

Co chciała Rzplta pozwolić Assessoryi, aby sędziła praeſia Appellatione, to wyraźnie opisała, kiedy przez Konstytucją Vindicationem doni nuptialis dwóch kroć sto tyścię Królowej Eleonorze pozwalała, temi słowy: 1674. fol 270. Vol: 5. " Nie zabrania " iac Urodz: Instygatorowi albo Vice-Instygatorowi W. X. Lit. etiam za Dworem u Sądu Assessoriskego, pro Contraventione, Administratorow y Arędarzow pozywać, sine " Appellatione albo Remissa na Sądy Relacyjne.

Toć oczywiście Prawo ukazuje, że idą Appellacye od Sądów Assessoriskich, na Relacyjne. Prawa przewidzione, są wyraźne, które jubent, non disputant. Podzmy do Autorow.

Swiadectwo Autorow.

Załasowski wyżej cytowany, Tom: 1. fol: 508. Appellacyą iawnie wspomina, y dowodzi, że y Assessorowie należeć powinni do Sentencyi: Quas (Causas) cum Assessoribus definiunt Salva Appellatione &c.

Lengnich też samę Powagę Assessorow wzmiankuje, Tom: 2. fol: 190. Ut Assessoribus dissentientibus Causa integra ad Judicium Regium referretur. Tenże o Appellacyach, Ibidem, fol: 535. tak pisze: " Cancellarios ob reverentiam Principis interdum Provocationem concedere, nisi vel Causa similis, eodem modo iudicata fuerit, vel subselliorum inferiorum binæ Instantiae pares præcesserint, vel res de qua lis, minoris momenti aut pretij, sit.

Łubieński in tenore zgadza się z Lengnichem, fol. 218, że Ob reverentiam Principis admittere solent Appellationes; nisi duas &c.

Lipski, ex quo że był Kanclerzem, ile możliwości usiłował, aby powagę Kanclerską uczynić inappellabilem. Informał Dekret 1591. Zabokrzeckich, że skarani za wywołanie Sprawy z Assessorii do Sądów Relacyjnych: a nieuważał, iż w tymże Dekrecie wyrażo-

rażono: *Appellationes quas Cancellarij admittiere solent &c.* Na teyże samey karcie wyżey, przywodząc Cudzoziemskie zwyczaie, że tam za Ewokacją idą litis expensae, czyni apoftezę do Polski: że gdyby w Polsce, takiż był zwyczay, zapewne by Pieniądze, nie wywloczyli Stron od Assessorii do Sądów Relacyjnych; Toć tym samym przyznaie practicatas od Assessorii Provocationes. fol: 249.

Tenże sam Lipski, niżeli był Kanclerzem, będąc Kustoszem Gnieźna: sądził się z Miastem Zatorem, in Anno 1614. ex Appellatione w Sądach Relacyjnych: y takowy Dekret cały inscرواł w tą samą Księgę, *In Decade Questionum* fol: 2.

Chwałkowski referuje się zupełnie do Lipskiego, przecież nie tylko nie znosi, ale y owszem przyznaie admissibilem Appellationem, temi słowy, fol: 405. *In Judiciis Relationum agitantur Cause, ex Judiciis Assessorialibus per Appellationem, quod rarissime fit, admissibili adinventa.*

Czaradzki także, gdy pisze: *Regia Majestas decidit Cause ex Appellatione ab Assessoribus;* dodając w innym Punkcie, "Assessores in suis Judiciis, Cause ex cruda Citatione non iudicant" równe z drugimi sentit o Appellacyach.

Załuski in *Commentario de Cancellariis*, fol: 28. świadczy: że Miasta Pruskie, antiquius provocabant od Sądów Assessorialnych na Relacyjne, y przydaie, że pierwszy Denhoff Kanclerz, 1696. krzywdę Prawom y zwyczajom ich uczynił, przez niedopuszoną Appellacją, ale zaraz w tymże Roku otrzymali Przywilej Ratificationis Jurium suorum wzgledem teyże Appellacyi.

To tedy, y *Prawa*, y *Zwyczaje*, y *Autorowie*, conveniunt, że Assessorialne Sady nie są Ultimæ Instantiæ, y że Kanclerze w nich cum Assessoribus wraz, decidiować powinni.

Præjudicata.

Trzy Præjudicata położył Autor Skryptu, y na nich trzy Argumenta Inappellabilitatis zasadza, które wyżey się cytowały. Y lubo takowe Dekreta nic przeciwko Prawu nie mogą, przecież, że y siebie contra Appellationem nic nie próbują, taka się daje onych explikacyja.

Pierwszy Anni 1588. między Błoniskim a Warszawskim Starostami, a zatem między Krolewsczną a Krolewsczną, o rzecz małą, bo tylko o dziesięć Łasztów owsa, w iakowej okoliczności dają świadectwa Autorowie, że *in re parvi momenti*, rezoluwią się Kanclerze Appellacyi nie dopuszczać.

Drugi 1591. Anni, iest między Mieszczanami: bo lubo napisano *inter Nobiles Zaborskie*, ale też zaraz dołożono *Cives Lancienses*. Y dla tego Autor, Komparcyi Dekretu nie cytui. Nihil obstat, że się ieden pisał Podwoiewodzym, bo się to y teraz trafia, że Podwoiewodzowie nie wszyscy są Szlachta, ponieważ to nie iest Urząd Ziemiański, y swoiego niema Stallum. Nadto liquet z Dekretu Assessorialnego, że Sprawa tu o Grunta w Mieście Łęczycy, w Sądach Miejskich naypierwey sądziła się. A zatem Dekret Relacyjny, z sprawiedliwą karą za Appellacją, ferowany, iako in Causa purè *Civitatis* *parvi momenti*, od sprawiedliwego Dekretu per gravamen wytoczoney. Przecież, nie bez oczywistey Kondyktu suspicyi, y z podchlebiem dla Kanclerza, na ow czas napisana Arynga: ponieważ naznaczoną Appellującemu Wieżą ob tenuitatem fortunarum remittit. Ale mimo tą affekcji, nic ieszcze non evincit: Nayprzod ob parvitate Interessa, w którym appellatum; a potym, że tenże Dekret mówi, *Appellationesque quas illi ad Nos admittere solent &c.* Toć oczywiście, takowe, non permitterentur, gdyby Sąd Assessorialny był albo ultimæ Instantiæ, albo unius, co y Sąd Relacyjny.

Trzeci Dekret 1595. Anni, między Miastem Gdańskiem, y Biskupem na ow czas Kujawskim ferowany, Seymowy, całe non ad casum iest cytowany. Skarał Mieszczanów Gdańskich, za Appellacją ac si interpositam, ale od Sądów Relacyjnych, nie od Assessorialnych; Bo Miasta Pruskie lubo mają Appellacją pozwaloną, jednak nie dalej iako do Sądów Relacyjnych, ponieważ Krol supremum nad Miamiami mając Dominium, ma etiam supremum Judicium.

Coż tedy, te pro Achille położone Dekreta, probuią ieden post Recessum ab Appellatione, oczywiście kondyktowy. Drugi między Mieszczanami o Miejskie grunta, lubo affectatę napisany, przecież contradictoria w sobie zawierający. Trzeci Powage Sądów Relacyjnych nad Miastami indisputabiliter utwierdzający.

In Retrusionem tych Dekretów, przy Sprawie wyżej namienioney w Lublinie, kładziono kilkanaście Dekretonów Relacyjnych, ex Appellatione od Sądów Assessorowych ferowanych, które po większej części, pozniesze są, niżeli te, które Autor Skryptu, cytuje.

Tu kilka tylko (ile na zniesienie przeciwnych dosyć,) namieni się. A naprzod za tegoż Zygmunta III. An: 1597. *Varsavia Feria Quarta ante Festum Ascensionis Christi Domini*, Inter Instigatorem Regni Baworowski, & Venceslaum, Elisabetham, & Catharinam Baworowskie, ex admissa à Judiciis Assessorialibus Appellatione, Dekret in Contumaciam Actoris w Sądach Relacyjnych ferowany, sine pennis super Appellante.

Ta Sprawa wzbudzona przez s. p. W. J. P. Trębińskiego Podsedka Lubelskiego, przeciwko J. P. Gruszeckiemu, przez samego J. W. Kanclerza dzisiejszego W. Kor: (iakby ad perhibendum Veritati testimonium!) ad Judicia Relationum przed kilką lat odeszana.

Drugi Dekret tychże Sądów Relacyjnych z Appellacyi od Assessorowych, za tegoż Zygmunta III. Anno 1629. dnia 13. Marca; między Romanem Jelskim, y Sukcessorami Samuela Ratomskiego ferowany, którym Dekretem Sentencya Assessoraka jest potwierdzona, bez kary jednak y nagany Appellującego.

Trzeci naostatek Dekret tychże Sądów Relacyjnych ex Appellatione od Assessorowych, za Władysława IV. w Roku 1636. dnia 20. Aprila ferowany, między Mikołajem Boratyńskim Podsedkiem Orszaskim a Jerzym, Samuelem, y Eliaszem Safrinowiczami, Lewoskiewiczami, Krzywcami: którym to Dekretem, Dekret Assessoraki całe relewowany, his formalibus: *A zatym Dekret Sądu Naszego Assessorkiego podnożysz, &c.*

Te tedy trzy Dekreta, z Appellacyi w różnych Prawa stopniach ferowane, datę wszystkie pozniesze od tych, które Autor Skryptu cytuje, na Fundamencie wyraźnych Praw wiparte, jako to: Statutu Zygmunta I. Anni 1507. Titt. Qualiter Litera. Konstytucyi Zygmunta III. Vol: 3. fol: 452. Titt: Pretia Rerum. Y Konstytucyi 1674. fol: 270. Vol: 5. wyżej cytowanych, oczywiście są niewzruszoną retorsią, y Appellabilitatis od Sądów Assessorowych dowodem.

Ani można mówić, że takowe Praejudicata, przed Ordynacyą 1680. ferowane, teraz nic probować nie mogą, iakoby taż Ordynacya zniesione. Ponieważ dowiodło się wyżej, iż ta Ordynacya, nie z Racyi Appellacyi, ale z Racyi w kontekście wyrazney, (*Quia Nos, quotidiani supplicationibus & querelis Subditorum Nostrorum*,) nieporządku w Regestrach y Sądach, *Juri Scripto ac continua omnium Subselliorum praxi contraria, inordinataque congettudine*, jest stanowiona.

Ze nadto, taż Ordynacya ani chciała, ani mogła przydać Władzy Pieczętarzom, ani odmienić naturę Sądów Assessorowych, które od pierwszej swojej fundacji w Osobach Sędziów Ziemskich, że były *Appellabilia*, y nie *Unius ejusdemq; Instantiae z Relacyjinem*: *Statuta, Konstytucye, Autorowie, y Praejudicata* dowodzą.

Y dla tegoż taż sama Ordynacya, *insistendo prioribus Ordinationibus antiquis, ex Vi Legum Publicarum*, stanowiona, w dawnym obrębie Sądy Zadworne zachowuje.

Y dla tegoż ieszcze, Konstytucya Anni 1683. approbując y utwierdzając tę Ordynacyą, dawne tylko Prawa y Ordynacye utwierdziła, y ani Sądom Assessorowym, tey którymi nigdy nie miały władzy, ani cytowana przez Autora Skryptu, Racyom iego mocy, nie przydała.

Gdyby Autor Skryptu, był chciał Konsekwencje swoje, albo na fundamencie wnosić,
albo

albo wniesionych probować, powinien był postanowienie Sądów Kanclerkich przez Prawo pokazać. Powinien był dawnemi Ordynacyami Suprematatem Sądów Assessoriskich, y w nich absolutność Kanclerzow, dowieść: a dopiero o Ordynacyi Anni 1680, że im te daie Przywileje, tak śmiele mówić, iak ie we wszystkich Punktach Skryptu swego, bezprawnie y bez racyi wnosi.

Naostatek chcąc wszystko w tey Ordynacyi dla siebie znaleźć, kiedy na Statut 1507. Vol. I. fol. 361. o Appellacyach oczywisty, w twoiej szostej Przyczynie poł karty Dialektiki zapisawszy, postrzegł, że sam siebie nie konwinkuje, po takową konwicją ucieka się do Ordynacyi 1680. y tak wnosi, "To niech na tym będzie dosyć, pokazać insuper, tenze Statut bydż abrogowany przez Ordynacyę o latnią Sądów Krolenskich, one ex primaeva sive origine Suprema oswiadczaiącę, y Konstytucyę Koronną 1683. approbationem iey; Także przez Dekret Seymowy Roku 1595. Ponagę Sądów Krolenskich, Jure potiori Trybunałów, ordynuigcy. Czy możnaż to serio takowe Racye allegować y drukować? Bo ktoś, oprocz pomienionego Autora, znayzdzie w pomienioney Ordynacyi 1680. y w Konstytucyj 1683. tego Statutu abrogacyję? Kto, Stan y Prawa Rzeczypospolitey znający, poiąć albo pomyśleć może, że Dekret w Sądach Seymowych ferowany, Prawo kassuje?

Racye ex Convenientia, albo z Przystoyności, wzięte.

Lubo Appellabilitas od Sądów Assessoriskich Statutami in origine tey Jurysdykcyi, w późniejszych zaś czasach wyraźnemi Konstytucyami wyprobowana, mianowicie Anni 1623. fol. 452. Vol. 3. Tit: *Pretia Rerum*; a ielzcze wyraźniej, Konstytucyą Anni 1674. fol. 270. Vol. 5. w ktorey Rzeczypospolita Administratorow y Arędarzow pozywać każe za Dworem do Sądu Assessoriskiego, sine Appellatione albo Remissa do Sądów Relacyjnych; Lubo sprawiedliwie wnosi się, iż Ordynacya 1680. secundum *Jura Regni*, Et conformando se antiquis prioribus Ordinationibus stanowiona, też same Prawa potwierdza; Lubo Autorowie, y Präjudicata oczywistym świadczeniem tą prawdę potwierdzają: Dowieść ielzcze należy, że przystoyność y przyzwoitość jest oney fundamentem.

Ze nie mogły dawniej wznowić się Sądy Kanclerskie, iż post Annum 1550, *Lengnich in Jure suo Publico*, takowym to potwierdza wyrażeniem, Tom:2. fol. 189. "Judices Terrarum Generales desierunt, & Sigismundus Augustus Cancellarius mandavit, ut cum Referendariis Causas in Aula audirent, & Partibus presentibus de iis ad Regem referrent, qui eas cum Consiliariis judicaturus esset. Sub hoc Rege, Anno tamen incerto, Cancellarii Causas judicare ceperunt; Quia in Comitiis post Henrici Inaugurationem, Senatores de hac facultate Cancellariorum (qua jam utebantur,) differebant, statuebant que ut Judicia eorum, non in privato, sed publico loco haberentur.

Owoż świadczeniem tego Autora, Początek Władzy Kanclerzow w Sądach, którego w Prawie znaleźć nie można.

Czy convenit że? ażeby choć y nayzaciejszy Sędzia, iżeli nie jest Prawem postanowiony, sądził, y sam decisivè, y in Ultima Instantia? ile kiedy ten, który go na miejsci swoim stanowi, ex Pluralitate Votorum, Et Salva Appellatione ad Conventum Generalem, sam sądzi. Nie odpowiadam sobie na to pytanie, bo zdami się, że jedna tylko na nie bydż może odpowiedź, z satysfakcją Tytułu, Skryptu terazniejszego.

Jak na wszystkich Ludzi, tak à fortiori na Sędziego, ktoren, choć y naydoskonalszy, przecież że człowiek, wykroczyć może po ludzku, powinny bydż iakoweś obowiązki, ktoreby niedopuszczały brać gory namiętnością. Jakoż przetrząsnawszy wszystkie Jurysdykcyje, nie znayzdzie się Sąd takowy, ażeby, y iedney osobie, y bez Appellacyi, był powierzony! oprocz w Absolutnych Państwach Krolom: iacy y u nas przed tym byli; ale tym Bog nad innych ludzi dał Władzę, hæc erunt *Jura Regis*. A iakżeby to miało w iedney mieścić się razem Assessorii?

W Wolnym, iakie u nas Królestwie, bydż tey Władzy Kanclerzem, byłoby więcej, niżeli bydż Krolom: Krola albowiem wiążą poprzyjęzione Pacta Conventa, tak ściślo, że sub discriminie utracenia poprzyjęzonego przez nas posłuszeństwa, żadnego nam, in-

contrarium onych opisu, czynić nie może bezprawia. A na Sędzięgo tak absolutnego, cozby był za sposob, gdyby był y dożywotni y Inappellabilis?

Innych wszystkich Sędziow iest okryślona Władza, y każdy z nich, albo po dwa razy, albo po razu przynymniej przysięgać musi, że będzie sprawiedliwie sądzić. A iakże Kanclerz ma mieć naywyższą w sądzeniu Prerogatywę, ktoren y nie przysięga jak Sędzia? Wyciąga po nim Rota iego Przyięgi, aby był dla swego Krola wierny Minister, nie obowiązując go, aby był dla Ludu Sędzią sprawiedliwym; iako Tenor inferowaney z Statutu Rots dowodzi, ktoren iest taki: "Ego N. Regni Poloniae Cancellarius "Juro, quod Serenissimo Principi Domino Domino N. Poloniae Regi, & Majestatis Ejus "Successoribus, ac Regno Poloniae, in hoc Officio Cancellariatus mihi commisso, fidelis "ero. Nullas Literas Pargameneas sine scitu & expressa Voluntate Regiae Majestatis tra "dam; Papireas verò nullas, tam in Regno, quam extra Regnum, quæ vel Regiae Di "gnitati, vel honestati derogent, vel ex quibus damnum aliquod ad Majestatem ejus, "vel Regnum pervenire posset, & quæ Juri communi & Libertatibus adversentur, aut "Literis ex Cancellaria datis, contrarias esse scivero. Membranas item nullas un "quam tradam, præterquam Papireas, idque sciente tantum aut jubente Regia Majes "tate. Consilium fidele Majestati suæ, & Reipublicæ præstabo: neque ulla unquam Se "creta, quæ mihi communicata fuerint, præter suæ Majestatis voluntatem & manda "tum, revelabo: & pericula omnia, quæ imminere, vel ejus Majestati, vel Regno, unde "cunque scivero & cognovero, Majestati ejus deferam, & pro posse meo avertam. Sic "me Deus adjuvet &c.

Jeżeli dosyć bydż Kanclerzem, żeby na Sądy nie przysięgać, a sądzić: točby dosyć było, bydż do Kanclerstwa powołanym, a przysięgać na nie nie potrzeba. Przecież, iako w tym wielkim Urzędzie obwiązek iest Fidelitatis erga Majestatem, & Justitiae erga Populum, równy, takby też y nexus Przyięgi równy bydż powinien. A przynymniej niechay mi się spytać godzi, iżelki przystoi, y przyzwoita iest, żeby nieprzysięgły Sędzia, absolute & in Ultima Instantia sądzić? Musiałaby zaprawdę takowa Sędzięgo władza, *in origine sua, Suprema* bydż, wyższa niż Krolewska, y chyba z samym Bogiem porownana, co y pomyśleć absurdum.

Ze Assessoria, względem Sądów Relacyjnych, iest jedno, co *Judicium Officii Castrensis* względem swego Starosty: nie wiem, zkad desumpta paritas? Bo Sądy Starościńskie, y Sędzięgo Grodzkiego, sącale jedne, y żadną rożnością nietozdzielne, chyba w ołobie. Sądy zaś Assessoriske, nic z Relacyjnemi wspólnego nie mając, oprocz Tytułu Zadwornych, y to w Przytomności tylko Krolewskiej sądząc: nie wiem na iakim podobieństwie z niemi iednoczyć się mogą; ile że y cytowane Konstytucye, iawnie ie dysyngwują, y Ordynacya 1680. mówiąc *in Judicio Regio utroque*, o dwojakich Sądach mówi, nie o iednych.

Dekreta nawet Relacyjne (*præter Causas Fisci & Civiles*.) w Ziemskej Protokoł, według Prawa wpisowane bydż mają, Assessoriske zaś wszystkie w Protokoł Kanclerski.

Sędzia Grodzki nie może remittere Sprawy do Starosty, bo to ieden Sąd iest, y Sędzię Ołobę y Władzę Starosty na sobie nosi. Kanclerz zaś takowe Remissys czyniąc, wyznaie, że ma y Sąd y Pana nad sobą.

Ale, na coż się na racye silić, co Konstytucya tyle raży cytowana 1674. wyznała y osądziła?

Dwie w iednym gatunku Supremitates bydż nie mogą: boby to było multiplicare Entia sine necessitate, y dwie razem in uno Subsellio Sądów Instantiæ, nie mogłyby się zwać razem Supremæ, tak, iak żadna rzecz duo prima & æqualia principia mieć nie może. Jakże tedy to Phœnomenum w Sądy Kanclerskie wprowadzić?

Muszą tedy albo Relacyjne Assessoriskim, albo Assessoriske Relacyjnym Sądom usta pić Suprematem, y albo Kanclerz Krolowi, albo Krol Kanclerzowi z Władzy y Powagi złożyć.

To pewna, że gdyby godziło się Kanclerzom, y decisivè samym, y in Ultima Instan^{tia} sędzić, to Sądy Relacyjne, nie mogłyby się z Assessoryą równać, y trzebały o nich tak rozumieć, iak o rzekach, które im dalsze są od zrodła, tym głębsze y mocniejsze.

Niechze Autor Skryptu, swoje konsekwencye, cum his pogodzi absurdis.

Z Sądów Marszałkowskich y Hetmańskich wniesiona do Sądów Assessorskich paritas, byłaby sprawiedliwa, gdyby albo od Wojskowego Generalnego, albo od Marszałkowskiego Sędziow, quo ad Jurisdictionem Judicariam wniesiona była. W Excerptie Re-manifestu Warszawskiego tu inferowanego, iest dostateczna tey kwestyi solucya. Atoli przyznać muszę, że między wielorakiemi Prawami, Marszałkowską y Hetmańską Jurysdykcją waruiacemi, a Konstytucyami 1623. Tit: *De Pretio Rerum*; y 1674. cytowanemi, iest doskonała paritas à contrario, to iest: Ze mocą tamtych Praw, Marszałkowie in Causis facti w Rezydencyi Państwkiej, Hetmani zaś quo ad disciplinam Militarem, tak supremę sądzą, jak Assessorya mocą wspionych Konstytucyj subalterne, co do Sądów Relacyjnych.

W kogoż się to rozumie zmieści, y kto poymie, ażeby Kanclerze nie przysięgający na Sądy, z Assessoryami przysięgli na nich zaśadaiąc, na kryski y Sentencye Przyjętych, sami nieprzyięgli, względu mieć nie powinni?

Czyni Autor Skryptu iakąś między Assessoryami Koronną y W. X. Lit: aż ad Annum 1696. różnicę, iakoby aż do Roku tego Assessorya Lit: mniejszej niż Koronna bydż miała Władzy: y dla tego powiada, iż Præjudicata Appellacyi od Sądów Assessorskich W. X. Lit: na Relacyjne, nie mogą przeciwko Assessoryi Koronnej bydż cytowane.

A lubo to są słowa tylko bez fundamentu y konsekwencya sine antecedente, a zatem możnaby na nie nie odpisać: Przecież dla konwikcyi, takowe czyni się obiąsnienie.

Coæquatio Jurium w Roku 1696. nastąpiona, że Assessoryi & Ministerii W. X. Lit: nie tylko nic nie przydała, lecz y owfzem przed tym usurpowaną onych Władzę okryśliła, z kontekstu teyże Konstytucyi wydaie się. Słowa tey Konstytucyi są następujące: Tit.

Coæquatio Jurium Stanow W.X.L. z Koroną Polską. Vol. 5. fol. 860.

"Uważając, że iesteśmy sacra Unione juncti z Koroną Polską, nie widziemy "nic słuszniejszego nad to, abyśmy Juribus etiam uniri mogli. Za zgodę tedy Rzeczy- "polspolitey zgromadzoney na ten czas ad Electionem novi Regnantis, przystępujemy do "Praw y zwyczaïow Korony Państwkiej, dając potestatem wszelkim Sądom, tak Trybunalskim, iako y Ziemskim y Grodzkim, & aliis quibusvis subseilliis, przykładem Praw "Koron: pœnas banitionum, & alias quasvis Condemnationes pro exigentia Juris & fa- "cti, decernendi, publicandi, executiones injungendi & exequendi. Ministeria też Bu- "łan, Pieczęci, Łasęk Marszałkowskich Kluczów Podkarbich, y circumscriptiōnem ich według tychże "Praw Koronnych akceptuimy. Sądow Trybunałskich Et aliorum Subselliorum formam z Ko- "roną Polską eandem assumimus. Nie wiem tedy, iżżeli słowa, circumscriptiōnem ich akceptu- "iemy, mogą nadanie Przywilejów iakich znaczyć. Toż samo Prawo w dalszym kontek- "ście Pytanie te obiaśni, fol. 861. "że jednak per abusum quendam, roznemi sposobami "Dekretów Wielkiego Trybunału W.X.L. exekucya była impedita, częścią Mandatami "Zadwornemi, które na Dekreta Sądów Trybunałskich mimo Prawo wychodziły, częścią, "iż Trybunały y Sądy inne niższe skazawły Stronę na banicyą albo infamią, po wy- "niesieniu onej do Kancellarii W. X. Lit: Victorem Causæ & actionis odsyłały, pod pre- "textem zaś banicy, albo infamij, takim sposobem wyniesioney, Sądy Zadworne, tak Assessory- "skie, iako y Relacyjne W.X.Lit: in cognitionem Dekretów Trybunałskich, questiones Et acti- "onem Bonorum Terrestrium ac Injurias corum w sobie zanierując, menależycie wdanawy "sę. &c. Przero te wszystkie Dekreta Trybunału W. X. Lit: z kontrowertyj ferowane, "ejusdem Authoritatis, roboris, & firmitatis, iako Trybunału Koron: y Seymowe, mieć "chcemy y postanawiamy. (Owoż to do tego ściąga się Coæquatio Jurium, nie do Ap- "pellacyi od Sądów Assessorskich.) Mowi dalej też Prawo: "Waruiąc, aby tak Trybu- "nał Wielki W.X.Lit:, iako y Sądy Ziemskie y Grodzkie wszystkich Woiewodztw y

"Powiatow, podlug zniczaiu Trybunału y Sądon Ziemskich y Grodzkich Koronnych, &c.
"Remissę żadney do Kancellaryi W. X. Lit: nie czyniąc, publikować kazały.

Atoż to taka in Coæquatione Jurium Ministerii Cancellariatus W. X. Lit: cirkumskrypcya, y z Koronnym porownanie. Jeżeli kto w teyze Coæquacyi, z Autorem Skryptu, Przywilej super Ultimam Instantiam Sądon Assessoriskich, albo decisivam w nich Kanclerzow Sententiam znaleść może: Ja tylko Reformationem abusuum, które w Assessorii Koronnej się nie znaydowały, widzę.

Text: Sądon Trybunałskich & aliorum Subselliorum formam z Koroną Polską eandem assumimus, że się do Trybunałów, Ziemiów, y Grodów ściągać powinien, Cirkumskrypcya zaś do Assessorii: dalszy tegoż Prawa Contextus cytowany, iawnie dowodzi. Lubo gdyby się oczywiście y do Assessorii ściągał, ponieważ Koronna nigdy żadnego Prawa super Inappellabilitatem nie miała, przeto y Assessoria Litt: przez porownanie się z nią zyskać go nie mogła.

Wszakże, Sądy Assessoriske W. X. Lit: tak były Królewskie, tak w Imieniu Królewskim sądzone były, przed Coæquacyą, iako y Koronne, y Król też sam Władzę miał w Koronie, co y w Litwie. Ministeria obojga Narodów, równa się zafascyczały Godnością. Zkądzie tedy urodzić się może, iaka in uno eodemque Subsellio, jednego Króla Władzy dyfferencya? żeby Assessoria Koron: unius Instantiae z Relacyjinemi Sądam, Litewska zaś differentis bydź miała? byłoby to in uno eodemque subiecto, mieścić prædicata contradictione.

Ponieważ tedy obiedwie Assessorie, y razem, y z równą mocą od jednego Króla fundowane były, ani bydź inaczey nie mogły: idzie zatem, iż Präjudicata iedney ściągają się do drugiej. Präjudicatum jednak w Sprawie Baworowskich Anni 1597. cytowane, jest Assessorii Koronnej.

W przyczynie siódmej Skryptu, cytowane pięć Konstytucyi Powagę Trybunałów Głównych y moc Dekretow ich utwierdzające, nie wiem co dla Assessorii próbować mogą, chyba to, że Assessoria y Sądy Relacyjne nie są iedne, iako ostatnia z tych pięciu Konstytucya, wyraźnie wyświadcza 1699. temi słowy: "Assessoriskich zaś, pogotowiu Relacyjnych Sądon naszych, oczywiście Dekreta, Trybunał W X. Lit: także Assessoria y Sądy" "Naſze Relacyjne, Trybunałskich oczywiście znosić nie mają &c. Toč słowa: Assessoriskich zaś, pogotowiu, Relacyjnych &c: nie tylko dystyngwują iedne od drugich Sądy, ale też słowa pogotowiu Relacyjne oczywiście wyższemi bydź wyznaie.

Pierwsze zaś cztery, (poczawszy ab Anno 1588.) immediatè po fundowauym Trybunale, y wypłynioney tey Jurysdykcyi z rządu swego Władzy Królewskiej, nastąpione, tylko też Trybunały od tey mocy y Władzy Królewskiej oddzielały y załączania. Y te Konstytucye nie mogą służyć, tylko contra abusus Assessorii, które y w tym wieku, Regesta y Sprawy Trybunałom przyzwoite, sobie przywłaszczały. Ze Królewskie Dekreta w porównaniu do Trybunałskich, nie rozumieją się Assessoriske, lecz Seymowe, dowodzi to Konstytucya 1589. fol. 1297. Tit: o Utwierdzeniu Dekretow Trybunałskich. "A Dekreta tych Sądon mają bydź tak ważne, iako Naſze Królewskie na Seymic uczynione. Owoż Judicia Regia Suprema, Seymowe znaczą, nie Assessoriske.

Na retorsią nieflisznie usurpowanej Absolutney dla Kanclerzow w Sądach Assessoriskich Sentencyi, z własnych Autora dowodów, nie należy zapomnieć konwencyi. A naprzod w Dekrecie Relacyjnym Anni 1588. na czele Punktu drugiego w Skrypcie położonym, są te słowa: "Præterim in Judicio Relationum Nostrarum, quæ cum Judicio Assessorum" "nostrarum pro una Instantia esse consenserunt &c. W drugim Dekrecie 1591.: "Quod Judicium Assessorum Nostrarum, cum Judicio Relationum Nostrarum unum est; W Przyczynie czwartej Andrzej Lipski Conturia I. Obser: 92. cytowany, mówi, Et ideò in Curia Regni omnes Caufæ, quæ à Judicio Dominorum Assessorum ad Regiam Majestatem devolvuntur &c: y znowu daley, à Judicio Dominorum Assessorum, per Adcitaciones contendere licet nemini. Zda mi się naturalna z tych cytowanych mieysc wynikać konsekwencja, że Sąd Assessoriski, nie jest Sąd samego Kanclerza.

Znalazbym

Znalazibym się w pomienionym Skrypcie podobney na samego Autora broni, kto-
ą on (na obronę Sprawy swoiej, gwałtownie detorquendo,) sam się biie. Lecz po przy-
wiedzionych tylu Prawach, y oczywistości, zdało mi się to mniey potrzebne: y owszem
Respons ten, nad spodziewanie przeciagniony, skracając, dwie tylko przydam Reflexye.

Piernis. Wszystkie Subsellia Ultimæ Instantiæ mają swoje wyraźne Prawa: Y tak
Trybunał Główny ma dopiero cytowane; Trybunał Skarbowy, Anni 1613. fol. 248. Vol. 3.
Sądy Marszałkowskie, Anni 1676. fol. 387. Vol. 5. y siła innych; Sądy Hetmańskie oprócz
pozniejszych, Anni 1613. fol. 164. Vol. 3. Sądy nawet Kompromissarskie, Konstytucyę
1726. fol. 99. Vol. 6. są obwarowane.

Sameby tylko tedy Sądy Assessoriske w swoiej Władzy miały bydż zapomniane, czy-
li dosyć dla nich, że iest pro Lege & ratione voluntas? Ale naysprawiedliwsza, y naturalna
fama się wnoś konsekwencya, iż czego im Prawo nie dało, tego usurpare nie powinny.

Jakoż, gdyby były Ultimæ Instantiæ, a wdały się (w czym o przykłady nie trudno)
w Sprawy do siebie nienależące, y albo Seymom albo Trybunałom przez Konstytucyę
oddane, gdzieby się przeciwko takim Dekretom o Exekucyę Prawa udać? Cytowane w
Przyczynie siodmey pięć Konstytucyi, nie złamałyby jednego Dekretu Judicis Arbitrarii
w Assessorii.

Druga. Permowencya, iż gdyby Sądy Assessoriske, miały bydż Subsellium Appella-
bile, toby Starostowie zaieżdżali Dobra Szlacheckie, w pozwoloną dufając od Assessorii
Appellacyę? Ta, mowie, Permowencya, in falso supposito założona, mieysca mieć nie
może: bo in eo Casu Starostowie w Assessorii Forum nie mają, ale w Grodach, w
Ziemstwach, à per Appellationem w Trybunale. A zatym bezpieczni od Starostów
Szlachta.

Lecz gdyby Kanclerz, miał bydż *Supremus & Unicus Judex*, ktożby nas od mocy,
y władzy jego zaflonił? Z tych tedy wszystkich konsyderacyi, oczywiście, przyzwoite
Prawu, przyrodzonemu oświeceniu, przystoyności, y Rządom Królestwa wynika

KONKLUZYA.

Iż nayprzod, cytowane Statuta, Konstytucyę, Paña Conventa, Ordynacya Sądów
Zadwornych, Präjudicata, Swiadełstwa Autorow, Racye z przystoyności y z przyzwoi-
tości wynikające, probują y dowodzą, że Assessoria pod Prezydencją Kanclerzow, ex
Sententia Dominorum Assessorum sędzić się powinna. Ze w Sprawach (mianowicie) Szla-
checkich (ktore nie mogą tylko in Prima Instantia do Assessorii przychodzić,) Appel-
lacye iść powinny do Sądów Relacyjnych, iako wyższych.

Ze w Rzeczypospolitey Polskiej, (ktorey Panowania sposob, pro primo objęto ma
bespieczeństwo Osób y fortun Szlacheckich, y fundującą się na Prawach swobode,) iako
każdego życzącego dobrze Oyczynie pierwsza ma bydż powinność, do iedności senty-
mentow prowadzić, tak pierwsze do teyż iedności Permomens bydż powinno, Prawo, nie
do szczególnego żysku, lecz do powszechnego Dobra stosowane.

Cytowane w Konkluzji Skryptu, Konstytucyę, Anni 1669. Tit: o Urzędach w Ko-
ronie, y w W. X. Lit: y Tit: o Całosci Dygnitarzow; Y znowu Anni 1673. Tit: *Constitu-
tio Pacificationis Internæ*; naostatek Paña Conventa Nayasnieyszych nieśmiertelney pa-
mięci Wtorego, y szczęśliwie nam Panującego Trzeciego AUGUSTOW: iako wszystkie
Urzedy y Jurysdykcyę w swoich ubespieczały Prerogatywach tak wynoszączej się nad Pra-
wa y Równość ambicyi, wędzidłem y cuglembi bydż powinny.

Wystawione super candelabro w Państwie Naszym Osoby, y Urzędu powinność, y
Przyięga, y Ućciwe, y Oyczynu miłoś, nieuchronnie wiążą, áżeby y fami z obrębu
F Praw

Praw y powinności swoich nie wychodzili, y innych (gdyby te wszylkie względ trzymać onych, dość silne nie były,) w szrankach powinności, Legum Vinculo powiągneli.

Od tych ci to Starszych Braci swoich, rozrożniona y szczególnymi względami rozerwana Oyczyna, dla całego Narodu tey ofiary, y tego sprawiedliwie wyciąga przykładu, áżeby od siebie obserwancją Prawa zaczeli, y nim, Władzę swą mierzyli. Wierni Panu, y Oyczynie, pragnąc czynić, quòd licet, non quòd libet, żeby celem przymiotów swoich, skutkiem spraw y zabiegow, tę założyli maxymę

